

ELEKTRON TO'LOV TIZIMLARI VA KASSIRNING ZAMONAVIY ISH USLUBLARI

Homidova Shaxnoza Toxirovna

Farg'ona ICHSHUI maxsus texnikumi Ishlab chiqarish ta'lim ustasi

Annotatsiya: Maqolada elektron to'lov tizimlarining rivojlanishi va ularning kassir faoliyatiga ta'siri tahlil qilinadi. Zamonaviy to'lov usullari kassir ishining samaradorligini oshirish, mijozlar bilan aloqalarni yaxshilash hamda biznes jarayonlarini tezlashtirish imkonini beradi. Shuningdek, maqolada kassirning yangi texnologiyalar bilan ishlashdagi ko'nikmalari, ish jarayonini avtomatlashtirish va xavfsizlik masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: elektron to'lov tizimlari, kassir, zamonaviy ish uslublari, avtomatlashtirish, mijoz bilan munosabatlar, xavfsizlik, raqamli texnologiyalar.

Abstract: The article analyzes the development of electronic payment systems and their impact on the activities of cashiers. Modern payment methods allow to increase the efficiency of cashiers' work, improve customer relations and speed up business processes. The article also considers the skills of cashiers in working with new technologies, issues of workflow automation and security.

Keywords: electronic payment systems, cashier, modern work methods, automation, customer relations, security, digital technologies.

KIRISH

So'nggi yillarda iqtisodiyotning raqamlashtirilishi va texnologik taraqqiyot elektron to'lov tizimlarining keng qo'llanilishiga olib keldi. Elektron to'lov tizimlari savdo va xizmat ko'rsatish sohasida ish jarayonlarini sezilarli darajada osonlashtirib, kassirlarning ishini samaraliroq qilishga imkon yaratmoqda.

Kassirlar uchun zamonaviy ish uslublarini o'zlashtirish, yangi texnologiyalar bilan samarali ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, elektron to'lov tizimlarining xavfsizligi va mijozlar bilan o'zaro munosabatlarning sifatini oshirish masalalari dolzarb mavzulardan biridir.

Ushbu maqolada elektron to'lov tizimlarining zamonaviy kassir faoliyatidagi o'rnini, ular bilan bog'liq yangi ish uslublari va mavjud muammolar ko'rib chiqiladi.

Zamonaviy texnologiyalar rivoji bilan savdo sohasida ham katta o'zgarishlar yuz bermoqda. Elektron to'lov tizimlarining keng tarqalishi va yangi texnologiyalarning joriy etilishi kassirlarning an'anaviy ish usullarini tubdan o'zgartirdi. Bugungi kunda kassir nafaqat naqd pul bilan ishlaydigan xodim, balki turli elektron to'lov tizimlarini, CRM dasturlarini va mijozlarga yaxshi xizmat ko'rsatish ko'nikmalarini egallagan mutaxassis hisoblanadi.

1. Elektron to'lov tizimlarining turlari va xususiyatlari

a) O'zbekistonda keng qo'llaniladigan elektron to'lov tizimlari

1. Click – eng mashhur to'lov tizimi, keng do'konlar va xizmat ko'rsatish sohalarida qo'llaniladi.

2. Payme – asosan onlayn to'lovlar va mobil ilova orqali operatsiyalar uchun qulay.

3. Uzcard va Humo – bank kartalari orqali to'lov qilish imkoniyati.

4. Apelsin – bank ilovasi orqali tez va oson to'lovlar.

5. QR to'lovlar – terminal orqali emas, balki telefon kamerasidan skanerlash yo'li bilan to'lov qilish.

b) Elektron to'lovlarning afzalliklari

- Tezkorlik – naqd pulga nisbatan operatsiya bir necha soniyada amalga oshiriladi.
- Xavfsizlik – pul yo'qotish yoki soxta puldan himoyalanganlik.
- Qulaylik – mijozlar har doim ham naqd pul olib yurish shart emas.
- Hisobot – barcha operatsiyalar avtomatik ravishda hisobga olinadi.

2. Kassirning zamonaviy ish uslublari

a) Yangi texnologiyalarni qo'llash

1. Mobil POS-terminalar – kichik do'konlar yoki ko'chma savdo uchun qulay.

2. Self-checkout (o'z-o'zidan to'lov) kassalar – supermarketlarda mijozlarning o'zlari mahsulotlarni skanerlab, to'lovni amalga oshirishi.

3. CRM tizimlari – mijozlar bazasini boshqarish, chegirmalar va bonuslarni hisoblash.

4. Bulutli kassa dasturlari – barcha operatsiyalarni onlayn rejimda nazorat qilish.

b) Kassirlarning yangi ko'nikmalari

- Texnika bilan ishlash – turli to'lov tizimlari va kassa dasturlarini egallash.
- Mijozlarga yaxshi munosabat – xizmat ko'rsatish madaniyati (customer service).
- Muammolarni hal qilish – to'lovdagi nosozliklarni bartaraf etish.
- Ko'p vazifalilik – bir vaqtning o'zida bir nechta operatsiyalarni bajarish (masalan, to'lov qabul qilish va inventarizatsiya qilish).

3. Elektron to'lovlar va kassirlik ishining kelajagi

● Naqd pulsiz kassalar – ba'zi mamlakatlarda naqd pul bilan ishlash deyarli tugatilmoqda.

● Yangi to'lov usullari – biometrik to'lovlar (yuzni tanib olish orqali), ovozli to'lovlar.

● Avtomatlashtirilgan kassalar – sun'iy intellekt asosida ishlaydigan kassalar.

● Kassirlarning roli o'zgarishi – ular ko'proq mijozlar bilan ishlash va marketing vazifalarini bajarishga e'tibor qaratadi.

4. O'zbekistonda elektron to'lovlar va kassirlik sohasidagi o'zgarishlar

Yutuqlar

● Click, Payme kabi mahalliy to'lov tizimlarining rivojlanishi

● Do'konlar va restoranlarda POS-terminalarning keng tarqalishi

● Mijozlarning elektron to'lovlarga ishonchining oshishi

Qiyinchiliklar

● Ba'zi hududlarda internet tarmog'ining sustligi

● Qariyalar va texnologiyaga moslashmagan odamlar uchun qiyinchiliklar

● Soxta operatsiyalar va firibgarlik holatlari

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Elektron to'lov tizimlari va kassirning zamonaviy ish uslublari haqida o'zbek adabiyotlarida ko'plab tadqiqotlar mavjud. Masalan, Ergashev J. (2020) "Elektron to'lov tizimlari va savdo jarayonlari" asarida zamonaviy elektron to'lov texnologiyalarining joriy etilishi va ularning kassir ishiga ta'siri o'rganilgan. Karimova D. (2019) "Savdo sohasida

raqamli texnologiyalar va kassir faoliyati” maqolasida esa kassirlarning yangi texnologiyalarni o’zlashtirishdagi ahamiyati tahlil qilingan.

Maqolada metodologiya sifatida sifatli tadqiqot usullari qo’llanildi, jumladan kassirlar bilan intervyular, kuzatuvlar va so’rovnomalar orqali ularning zamonaviy ish uslublariga munosabati o’rganildi. Shu bilan birga, savdo tashkilotlarining elektron to’lov tizimlarini joriy etishdagi tajribasi tahlil qilindi.

Natija va muhokamalar

Tadqiqot natijalariga ko’ra, elektron to’lov tizimlari kassirlarning ish samaradorligini oshiradi, ish jarayonlarini avtomatlashtirish imkonini yaratadi va mijozlarga xizmat ko’rsatishni tezlashtiradi. Zamonaviy ish uslublarini qo’llash kassirlarning kasbiy malakasini oshirish, texnologiyalar bilan ishlash ko’nikmalarini rivojlantirishni talab qiladi.

Muhokamalarda kassirlarning elektron to’lov tizimlari bilan ishlashda xavfsizlik va mijozlar bilan aloqalarni to’g’ri tashkil etish muhimligi ta’kidlandi. Shuningdek, tashkilotlarda malaka oshirish kurslari va treninglarning samaradorligi muhokama qilindi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, elektron to’lov tizimlari zamonaviy savdo sohasining ajralmas qismi bo’lib, kassir ishining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy ish uslublarini o’zlashtirish kassirlarning kasbiy rivojlanishi va mijozlar bilan munosabatlarni yaxshilashga xizmat qiladi.

Shu bois, savdo tashkilotlari elektron to’lov tizimlarini keng joriy etish, kassirlarni muntazam ravishda texnologiyalar bo’yicha o’qitish va xavfsizlik choralari bo’yicha ishlarni kuchaytirishi zarur. Bu esa savdo sohasida xizmat sifatini va ish samaradorligini oshirishga imkon beradi.

Elektron to’lov tizimlari va kassirlik ishi tez rivojlanayotgan sohalardan biridir. Kassirlar endi faqat pul hisoblovchi emas, balki mijozlarga sifatli xizmat ko’rsatuvchi va yangi texnologiyalarni qo’llovchi mutaxassislar bo’lib qolmoqda.

Takliflar:

1. Kassirlar uchun malaka oshirish kurslari – elektron to’lov tizimlari va CRM dasturlarini o’rgatish.
2. Kichik biznes uchun subsidiyalar – arzon POS-terminallar va to’lov tizimlarini joriy etish.
3. Xavfsizlikni oshirish – soxta to’lovlar va firibgarlikka qarshi choralar.
4. Naqd pulsiz kassalar tajribasini o’rganish – rivojlangan mamlakatlardagi amaliyotlardan foydalanish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI:

- 1.Ergashev J. Elektron to’lov tizimlari va savdo jarayonlari. Toshkent: “Iqtisodiyot va moliya” nashriyoti, 2020. - 220 bet.
- 2.Karimova D. Savdo sohasida raqamli texnologiyalar va kassir faoliyati. Samarqand: “Ziyo nuri” nashriyoti, 2019. — 150 bet.
- 3.Raximov B. Zamonaviy kassir ish uslublari. Andijon: “Iste’dod” nashriyoti, 2021. - 130 bet.

4. Jalilova M. Elektron to'lov tizimlari va xavfsizlik masalalari. Namangan: "Ijtimoiy taraqqiyot" nashriyoti, 2018. — 140 bet.
5. Qodirov S. Savdo jarayonlarini avtomatlashtirish. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2017. — 180 bet.
6. Hamidullo o'g'li, T. H., & Kamolovich, B. E. (2023). IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI. Scientific Impulse, 1(7), 648-653.
7. Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>
8. Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: O'zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil. 575 bet
9. https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf
10. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.
11. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. Universum: технические науки, (8-1 (77)), 27-29.
12. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SOHA MUTAXASSISLIK FANI BO'YICHA IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH. Scientific Impulse, 2(18), 125-131.
13. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.
14. Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>
15. Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: O'zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil. 575 bet
16. https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf
17. TURSUNOV HOJIAKBAR HAMIDULLO O'G'LI. KAR VA ZAIF ESHITUVCHI YUQORI SINF O'QUVCHILARINING AXBOROT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TASHKILIY-METODIK MUAMMOLARI. (2025). International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health, 54-62.
18. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SOHA MUTAXASSISLIK FANI BO'YICHA IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH. Scientific Impulse, 2(18), 125-131.

19. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.